

ПАРИТЕ

Бащата на Александър Велики, Филип II Македонски, е обезсмъртен не само със завоеванията си, но и със следната мисъл:

"Няма крепост, която едно магаре, натоварено със злато да не може да превземе."

По-късно във "Въпросите на ленинизма" Сталин видоизменя древната мисъл, като вместо "магаре" поставя "болшевик". Историята обаче го опровергава най-безусловно, така че в сила остава древният израз на Филип II.

Парите безспорно имат важо значение в политиката и в живота на политиците в частност, но тяхното значение при демокрацията и при тоталитаризма е твърде различно. При демокрацията парите са власт, при тоталитаризма властта е пари. Рокфелер, Дюпон, Пикасо са властни на Запад с парите си (независимо от техния произход), докато Хитлер, Сталин, Чаушеску, Пол Пот и Тодор Живков дори не е нужно да притежават банкова сметка. Те са безпарични. Пол Пот даже унищожава официално парите докато е на власт. Затова трудно е тези хора да бъдат обвинявани в присвояване на парични средства. Когато през 1953 г. Сталин умира, неговата лична собственост се оказват само ботушите му и един стар шинел. Слуховете за грамадни тайни влогове на Чаушеску в швейцарски банки се оказаха неверни. Същото се отнася и за някои други диктатори. А и за какво им са на тях пари? Парите са средство за правене на покупки, а истинският диктатор не купува нищо с пари - той или присвоява, или подарява. Неговите поданици не са граждани, а *просители*, които в

своето огромно мнозинство притежават правото да чакат напразно.

Преди парите застава съдбоносната наредба за облагите, които подобно на банкнотите се подреждат по стойност. В България съществуват пет степени само измежду активните борци против фашизма и капитализма (АБПФ) - техните права са да пререждат чакащите редови поданици, най-вече при придобиване на жилище, кола и здравно обслужване (в облагите се включват роднините по права възходяща и низходяща линия). Редиците на чакащите, или "опашките", са всъщност единствената обществена уредба, в която има някакви, макар и несъблюдавани, правила. Иначе тоталитаризмът признава само Безогледността, като действащ признак за присъствието на силна власт. Самата власт е построена според геометрията на пирамидата и в този смисъл управленските резени началник-подчинен са в строго определен ред, чийто състав в последна сметка се определя от самодържеца: генерален секретар, президент, каудильо, дуче, кондукатор. Тук най-малката волност може да се окаже съдбова за всяка длъжност. Секретарката на Тодор Живков чрез само едно обаждане по телефона издейства обширно жилище за своята шивачка, казвайки, че такава е волята на върховния началник. Никой от приближените не намира в себе си смелост да провери дали наистина е така...

В СССР на много места жилището, магазинът от който се снабдяваш, дори фризьорският ти салон, са свързани със службата, която заемаш. Ако те отстранят, преместят или затворят, целият ти бит незабавно се променя, независимо дали имаш пари или нямаш. Просто ти биваш изхвърлен в *друг обществен пласт*. Комунистическият тоталитаризъм прибавя към парите ново свойство,

каквото не се среща при никакво друго държавно устройство. Парите тук имат две направления: Първо направление (валутата на некапиталистическите държави) и Второ направление (капиталистическа, или още конвертируема валута). Второто направление има няколко подвида, точният брой е неизвестен, с най-различна валоризация - например в един и същ момент доларът може да се продава за 0,98, 2,0, 3,0, 10,0 и 15,0 социалистически валутни единици и всичките курсове са действителни. Близките на вожда могат да получават валута по най-ниския курс или пък безплатно, с това се занимава нарочна безотчетна служба. Що се отнася до Първото направление, то предлага също различни удобства в зависимост от това кой е предявителят: със сто рубли редовият гражданин и Градският секретар на Компартията могат да си закупят твърде различни по качество и по количество стоки, като стойностното изражение достига до 1:10, че и повече. За обикновените граждани множество стоки въобще нямат цени в рубли, левове, тугрици, вони, крони(чешки) или форинти. Причината за тази тъжна смехория е скрита дълбоко в комунистическата стопанска система, при която държавата не *разкрива* стойността на стоките, а я *постановява*. Това е плод на "регулираната пазарна икономика" - едно от чудесата на комунистическата власт. От тук нататък парите стават нещо трудно разбираемо от гледна точка на демократичните системи. Докато вождовете в СССР тръбяха, че доларът се непрестанно се обезценява, един сенатор от САЩ отбеляза:

"Да не забравяме, че на валутните пазари 50 рубли вървят в е ч е за един цент!"

Липсата на стойностни показатели за истинско оценяване на произведеното има по-далечни последствия от обикновените стокови и парични отношения. Доколкото във всеки произведен предмет има вложен не само материал, но и труд, неостойностен при комунистическия строй се оказва и чевешкият труд. Възнаграждението при червената диктатура е не според труда, както се прогласява в лозунгите, а по верноподаничеството спрямо властта. Това верноподаничество се назовава "родолюбие". Един директор получава по-голяма заплата от редовия работник и *следователно е по-голям родолюбец* от него. В практическото пропагандно всекидневие именно директорът е човекът със заплашително вдигнатия показалец, който свързва труда не със заплащането, а с патриотизма (в някои случаи и с интернационализма). Това *назидателно родолюбие* е смешно, но то е постоянно явление и подрежда трудовите възнаграждения според угодничеството към режима. От тук следва съзнателно предизвиквана деквалификация на огромни човешки маси. Хората изгубват желанието за трудово усъвършенстване, тъй като това не само че не се възнаграждава, но понякога се и наказва. Във всички комунистически страни главният удар на червения терор се поема от прослойката на можещите и знаещите. С някакво животинско сладострастие Сталин подкрепя простацината в борбата ѝ срещу учените в историческото си изявление по повод "трудовете" на Трофим Денисович Лисенко! Тай е убеден, че послушанието не се нуждае от образователне ценности, самата вярност към догмата съдържа всичко необходимо в себе си. Тази убийствена политика не е за ден и за два. През 1982 г., т.е. много след XX конгрес на КПСС, след "Размразяването" на Хрущов и след "Застоя" на Брежнев, Годор

Живков обяви, че "комунист е синоним на талант и талантливост". И действително, ако се вземе средната заплата на комунистите в България, а и в други страни, където те са на власт, и се сравни със средната заплата на некомунистите и слепият дори ще се убеди, че комунистите са "наистина" по-талантливата част от населението. Възнагражденията при тоталитаризма имат, следователно, малко общо с производителността на труда, те са повече резултат от благосклонността на властта, направила от всички хора нейни с л у ж а щ и. Данните показват, че при всяко най-малко опасение за устойчивостта на строя комунистическите ръководства рязко повишават заплатите на своите привърженици. Горбачов тихомълком вдигна почти двойно възнагражденията на партийните си чиновници. Същото направи и българската комунистическа партия през 1990г. с кметовете и другите местни ръководители, а те над 90% бяха членове на компартията (по новому БСП).

Удивително е как управниците на Запад не са в състояние да схванат основните черти на комунистическата диктатура. Ако на един френски войник му се каже, че съветският му колега в Афганистан получава заради участието си във военните действия правото да закупи веднъж на пет години мебели без да се реди на "опашка", той ще помисли, че му се подиграват. Навярно същото ще се случи ако му съобщите, че участниците в "братската помощ" към Чехословакия от страна на социалистическите войски през август 1968 г. биват приемани за награда във Висшите учебни заведения без състезателен изпит... Тягостната система на привилегиите се е разпростряла до такава степен и достига до такива дълбоки подробности, че е твърде трудно последните да се съзрат отвън.

Неправдоподобността им е така голяма, че се приема не за отклонение, а направо за недействителност. Може би именно затова и такива хубави произведения, като книгите "Дванадесетте стола" и "Златният телец" на Иля Илф и Евгени Петров се възприемат с мълчаливо неразбиране от западния читател, той никог не може да вникне в линията на повествованието. За Брежнев например се говори, че получавал месечно около \$ 90. Тодор Живков (IX.1989г.) има месечна заплата \$ 250. Някой с право би отбелязал, че социалистическите вождове са твърде скромни, защото тези суми в много от западните демокрации са значително по-ниски от помощите за безработни. В такъв случай как въпросните другари имат на разположение ловни участъци, жилища-дворци с лични плувни басейни, позлатени кранове на чешмите (Едвард Герек е разполагал и с вана, облицована със скъпоценности) и мощни самолети на постоянно разположение, както за тях, така и за родствениците им? В София хората помнят времената, когато "невинните и нищо не знаещи за лостовете на властта" приближени на така наречените *висш партийни хора* отскачаха да си напазаруват в Париж и веднага се връщаха със самолета си, за да "не харчат народните пари за скъпи нощувки"... Тези и многобройни други примери сочат по безспорен начин, че също както при робовладелството и феодализма, в комунистическия рай властват първичните взаимоотношения, описани в известната Пушкинова творба:

"-Все куплю - сказало злато.

-Все возьму - сказал булат."

(Всичко ще купя - казало златото.

Всичко ще взема - казал кинжалът.)

Тази правда обаче е подплатена чрез съвременни начини за връзка.

Може би за успокоение на външнополитическите наблюдатели безобразията на държавно равнище при комунистическите управления имат вида на разстрел. Национализацията на частните предприятия в България (декември 1947 г.) се провежда за един ден. Милиардни състояния се заграбват без никакво обезщетяване (така както през 20-те години това става в Съветска Русия) - никое завоевателно действие на Александър, Цезар или Наполеон не носи толкова голяма еднократна плячка! Вторият удар е върху поземлената собственост под прозрачното прикритие, че земята ще се даде на онези, които я обработват. По този начин комунистическата държава се превръща в най-големият присвоител на блага в цялата писана и неписана История. Дори фашизмът не разбойничества така открито и нагло. Придобитите мръсни пари причиняват на народа двойна мъка - веднъж чрез нарушаване на целия стопански живот, втори път - чрез използването им за широко развращаващи начинания по вербуване на послушници. Доколкото всяка даровита личност изпитва вродено отвращение към тоталитаризма, комунистите се ориентират не към спечелване, а към закупуване на личности: учени, художници, писатели, певци - при това не винаги непременно в брой. Тази дейност е мерзка, но тя изглежда като благотворителност в сравнение с онази, осъществявана от Сталин и описана от Александър Солженицин във "В кръге первом" (В първия кръг). Творческата личност бива принуждавана да избира между живота си и сътрудничеството с потисниците си. Подходът е следният: започва се съдебно дело, най-често за предателство, издава се присъда (5, 10, 20 години

принудителен труд) и след това присъдата "се излежава" в тайно научно учреждение при относително облекчени условия, които обаче се изкупват чрез творчество. Всъщност това е ключът към откровението, че *насилието е истинската валута на комунистическото управление*. Преимуществено безкасово, това средство е с осигурена всеобхватност. Учителят, който е принуден да чака цели дни за парче месо пред месарницата, не може да бъде свободен и точен в оценката си, когато изпитва по смятане сина на месаря. Примерът е привичен и затова - всеобщ.

В областта на обществените услуги бедствието е пълно. Подкупността при комунизма е вредна не само сама по себе си, но и заради своята огромна развъртаваща сила. *Честният човек чувства, че е неконкурентоспособен*. Неговата честност се превръща в отрицателен пример, чрез който съседите му решават как не трябва да постъпват, за да оцелеят. Така е в Съветска Русия през 1920-22 г., 1930-33 г., 1936-38 г., в източноевропейските червени диктатури през 1949-51г. и следващите години. Историята свидетелства, че *по начало честността не е положително политическо качество*. При тоталитаризма обаче тя става смъртоносен показател. Именно затова в тежки мигове всички говорят за нея, но малцина се престащават да я осъществят. Когато питат Жозеф Фуше дали едно политическо убийство, заповядано от Наполеон, е безчестна постъпка или престъпление, Фуше отговаря:

"Нещо повече - то е грешка!"

Комунизмът се оказва прекрасна хранителна среда за задружно безчестие. Приказките за милионите честни и вярващи комунисти, както вече стана дума, са предназначени за крайно

лекомислените слушатели. Когато човек крещи "Смърт!" преди още да знае в какво се състои виновното деяние, той може да бъде всичко друго, но не и честен. А "Смърт!" викат именно милионите "честни" комунисти. И не само те. Безобразието изисква не само създател, но и поддръжници - иначе то губи общественото си значение. Производството, и то в голям обем, на вътрешно невярващи, но външно възхищаващи се пресметливци, е главният обществен недостатък в действителността, както на комунизма, така и на фашизма. Западните демокрации имат заслугата, че създават обстановка, която доста успешно противостои на потисническия строй. Именно затова Троцки и други комунистически водачи са вътрешно убедени, че за победата им е нужен целият свят, а не една или няколко страни. Схващането за "Всеобщата революция", макар и неосъществима, не е лишено от основание. Ако Земята се превърне в огромно пространство за принудителен труд, кой би останал, за да твърди, че "може, по-иначе може..." Незасегнатият от комунистическия тоталитаризъм свят е нежелан, но неминуем свидетел, а и неизчерпаем източник на нерадостни за червения "рай" сравнения. Още Сталин разбира, че колкото и добре да са идейно обезпечени неговите дипломати, търговци, културни представители, при допир с демократичните общества те се заразяват с познания за високото жизнено равнище. Беше времето когато при завръщането си от чужбина, съветските служители заминаваха направо за Мъртвите Сибирски полета, с оглед да не повредят съзнанието на останалите съветски хора. Това правило обаче се оказва трудно за спазване. Истината, че комунизмът произвежда само идеология и глад, все пак достига по разни пътища и до съветския поданик. Единствените, които не виждат това, са Ромен

Ролан, Бърнард Шоу, Асен Златаров, Леон Фойхтвангер и още някои деятелно самозаблуждаващи се хора на умствения труд, които за срам на почитателите им, историците днес се мъчат да ни убедят, че са били добродетелни слепци. По времето, когато в СССР избиват милиони невинни хора гореспоменатите "граждани на света" съчиняват възхвали за сталинизма, колко любвеобилен и човечен строй бил той. Демокрацията обаче упорито отдава предпочитание не на думите, а на истините.

Настъпилата научно-техническа революция показва пълната неспособност на комунизма да направи нещо за обикновения човешки бит. Измежду стотиците и хилядите едри и дребни улеснения за живота на хората нито едно не е родено в комунистическо предприятие. По този начин огромната витрина на благосъстоянието, изградена в Западна Европа, САЩ, Япония, предизвиква потрес сред тоталитарните комунистически управления. Описани са сърцераздирателни сцени на сълзи, припадъци и стенания при първата среща с изобилието на истинските пазари. Дори Борис Елцин не избягва това преживяване - един обикновен супермаркет в САЩ борави с 30-40 хиляди вида стоки! По същото време в съветските и българските магазини няма практически нищо и са въведени купони , при това със съмнително покритие (в СССР някъде се въвеждат и купони за хляб! - и то при небивало високия урожай през 1990г.). При такива втрещяващи разлики, дори червената идеология започва да губи своята гръмогласност. Комунистическите общества са на равнището на слаборазвиващите се и неразвиващите се страни, те са притежатели и на огромни дългове - средно по \$ 1 000 на глава от населението:

"Второто направление" в областта на валутата се оказва онова, което са били сирените за древните мореплаватели.

Западните демокрации са предпочитан образец в сравнение с бедствените комунистически общества, но от гледна точка на високите човешки стремления те все пак са далеч от съвършенството. Задъханият напредък на техния живот плаши със своята едностранчивост. Това също е част от демокрацията, но при нея отдалечаването от облика на възрожденската личност е определено и безспорно. От стопанска гледна точка западните демокрации разполагат и с положителни, и с отрицателни примери, докато комунистическите режими - само с отрицателни. Демокрацията има предимство при сравненията, при това ясно и безвъзвратно. В тази насока не на последно място е съдействало и плашилото на червената диктатура, която от Парижката комуна насам служи като подтик за постигане на отстъпки от страна на работодателите и законодателите. Твърдението, че работническите придобивки в Германия, Франция, Англия, САЩ и особено в скандинавските страни се дължат до голяма степен на страха от въстания *a la* СССР, не е лишено от основание. Никак не е нужно да се роди Маркс, за да се узнае, че *революциите са лекарство, което се взима на гладно*. Въпросът е дали това е осъзнавано с пълна сила от властниците: робовладелци, крале, президенти или профпредседатели. Луи XIV го е знаел и го е презирал, същото е правел и Луи XV, и Луи XVI, като последният е принуден да заплати правото си на презрение с главата си. След всяка революция следва реставрация, която обаче не връща точно същото старо положение и това мнозина наричат напредък. Ние не сме намерили никакви доказателства, че Англия след обезглавяването на Чарлз I

(1649г.) става по-напредничева, само защото Оливър Кромвел става лорд-протектор, а не крал.

Разграбването на държавната хазна е един от показателите, че става, или е на път да стане, революция - това условие е необходимо, но не винаги достатъчно. Когато ограбването се извърши "възпитано", то може да се припише на подходящ човек и тогава, вместо с революции, работата завършва с дворцов преврат, словата бидейки, общо взето, същите, както при революциите.

Пътят към демокрацията не се извървява равномерно и равнопосочно. Нито пък е необратим, както крещи всеки, който се е обявил за демократ. Създадената след Първата световна война в Германия Ваймарска република би могла да бъде трайна, но не бе. Така е и с номерираните френски републики. Много по-траен обаче е стопанският им пълнеж и той в наши дни е способен да сътворява чудеса. Приписваната на Ленин мисъл, че при очакваната висока производителност на бъдещия социалистически строй, социалистическите страни ще могат да "купят" капиталистите и така да ги приобщат към правия път, в действителност обслужва противниците на комунизма. Могъщият долар и могъщата западногерманска марка събарят с по-голяма леснина Берлинската стена отколкото всякакви оръдейни залпове, приласкават източногерманския беден роднина и охлаждаат недоволството от страна на бившия си победител СССР с валутен компрес от 12 милиарда DM. Така прочутият възглас на Наполеон "Пари, пари и пак пари!" и максимата на Филип II Македонски за магарето, натоварено със злато, се увековечават и чрез нашата съвременност. Устойчивата демокрация се циментира с много пари и то все по "второ направление". Устойчивостта ѝ е

саморегулираща се, защото стопанството ѝ разполага с чувствителни показатели за преценка, които по няколко пъти на ден отбелязват стопанското състояние и неговите колебания до най-малките подробности. Вярно, тази уредба изисква големи човешки сили, но *засега* няма нищо по-добро.

Да се "обвинява" Запада в милосърдие би било смешно. Гладът в Ирландия през средата на миналия век не е така всеобхватен, както съветския глад през 1931-33 г., но той не е по-малко жесток. Западът обаче съумява да извлече някаква поука, докато комунистическите власти - не; политиките трябва да се научат, доколкото могат, да не се намесват с непохватните си ръце в стопанския живот. Тази поука е велика като простотата на Колумбовото яйце, само че трябва да се извлече. Същевременно тя показва ниската умственост на управляващите, те се опомнят твърде бавно и твърде кръвопролитно, особено ако това се измерва с живота на едно поколение. И все пак феодално-комунистическият "Подход на Кинжала", който не изследва, а завладява, на Запад е изоставен. Там никой не би посмял да отстрани добрите служещи от предприятията и да предаде последните на полуобразовани стороници, само защото тези стороници са наши верни другари. В условията на демокрация това веднага би предизвикало паданито на всяко правителство. Една единствена национализация или денационализация на фирмата Бритиш Лейланд предизвиква обществени сътресения във Великобритания. Така е и в други западни страни. Там свободната сътезателност, придружена с разумни налози, довежда за 20-30 години до сваляне на митническите прегради между всички страни от Европейската общност. Това заварва настоящите и бивши комунистически държави в

такова бедствено стопанско състояние, че ако и те станат отведнъж "отворени", на картата ще се появят държави-просяци. Възможността е твърде близка. Чисто материалният напредък в западните демокрации води обаче до бедност в културата и то не въобще, а що се отнася до средния, най-многоброен, слой от населението. *Угоеният простак е заплаха, която демокрациите напразно пренебрегват*. Според някои обществени допитвания от края на 80-те години, в богата Франция над 60% от населението приема Земята за плоска, а броят на хората, които годишно четат по-малко от една книга никак не е малък. Не може да не признаем, че описваната картина на стопанското положение в материално презадоволените общества е донейде спорна, тя може да бъде приета както за положителна, така и за отрицателна - зависи от гледната точка. Задълбочено мислещите гладници обикновено играят ролята на гориво в двигателя на всякакви бунтовни движения, но последните не се оказват достатъчни за очакваната от Маркс полза. От друга страна безумието на самоцелното забогатяване се нуждае от действено ограничаване. Повечето войни имат стопански подбуди - от Картаген та чак до Кувейт през вековете се носят вопли, че кръвта се пролива от чисто родолюбие, а много често това е жажда за печалби на стоящите далеч от бойното поле. Поуките не се извличат нито бързо, нито лесно. "Кафейни", "опиумни", "нефтени", "копринени" войни се сменят без да е налице каквото и да е чувствително поумняване. Атомната бомба като че ли поставя спирачка пред тези поредни пазарища на кръв, но това се отнася само до световния обхват. В мига, в който едно предприятие, една партия или една мафия започне да прави атомни бомби по "частен" път, атомното изнудване ще разцъфтява отново и отново. Усъвършенстваният напоследък

ултрацентрифугален начин за обогатяване на уран-235 насърчава възникването на подобни предположения. Развитието на науката за ширококоразмерно унищожение (съществува дори научна степен "Доктор на военните науки") и зловредността на политическите нрави раждат предвидимата опасност демокрацията да създаде възможност цялата съдба на планетата да се реши от някой вредител, който се е възползвал от личните си граждански свободи. Такива предупреждения има: взрива в черквата "Света Неделя" (1925 г.), голямото покушение в Болонската гара, разстрелите на летището в Телавив и т.н. Демокрацията трудно би могла да изключи атомния тероризъм и тайнствените *изчезвания* на някои ураниеви и плутониеви запаси през последните години са предупредителен знак за всички.

Западната демокрация страда продължително време от особена болест - свобода, толкова голяма, че не е по мярка на значителна част от населението. В САЩ оръжие може да се закупи по пощата, така било по-удобно за *потребителя*. Ограниченията обхващат само картечниците и леките топове. През 70-те години един съветски дипломат прекосява цяла Западна Германия, пренасяйки свърхтайна ракета на НАТО в леката си кола, и я доставя където трябва. Човек може да остане с впечатлението, че колкото по-силна е една демокрация, толкова тя е по-нетрайна. Най-беглата справка из миналото подкрепя това заключение. Досега демокрацията е била главно *о б е щ а в а н а* на земните жители, а съществуването ѝ е на равнището на привиденията. Една от причините за това е между впрочем провъзгласяването ѝ само на *сравнителна основа*. В сравнение със Сталинския блок дори Титова Югославия от 50-те години минава за демокрация. Робовладелските Съединени

Американски Щати са демокрация спрямо Великобритания на Джордж III и Франция на Луи XVI. От своя страна Елизабетинанска Англия е демокрация ако я сравним с Испания на Филип. Байрон бяга от задушавашата свободния му дух обществена среда, но все пак английската държавна уредба от началото на XIX век е истински остров на свободата пред Османската империя от същото време. Ведно с политическите се налагат и стопанските съпоставки. *Демокрациите загиват вследствие своето процъвтване.* Те толкова лесно се подават на обсебване, че опитите да се намери единно обяснение на това предизвикват основателни съмнения. Само че докато диктатурите обикновено се сменят една с друга, демокрациите просто загиват. В наше време комунизмът успява да се установи и заздравя само благодарение на своята средновековност, обединяваща много по-силно поддръжниците отколкото противниците си. Пришпорваната производителност на труда в условията на Западните демокрации (резултат от свободна състезателност и научно-техническо усъвършенстване) ражда свърпроизводство, което изглежда още по-странно при сравнение с пещерното комунистическо стопанство. Западът се изявява устойчиво не само със способността си да задоволява всесилния пазар, но и със силата си да осигурява безграничното му разрастване. На това служи всичко - банковото дело, образованието, спортът, изкуството, църквата, любовта, омразата, гадателството и военното дело. За съжаление даже най-възвишеният порив на човешкия дух, научното откривателство, при пазарното стопанство е пряко или косвено свързано с пазара не само по своята приложна точка, но и по своята изгода. Значителните щети, които всекидневно се нанасят върху представата за Човека от Възраждането,

изглеждат *засега* приемливи, защото другата възможност е гладът, който комунизмът така безпогрешно е в състояние да произвежда постоянно и за неограничен брой поданици. Според нас адът на комунизмът е най-здравият крепител на онази западна обществена уредба, която е възделение на широките народни слоеве.

С преодоляване на червения тоталитаризъм (ако това наистина стане), липсата на противостоене може да се окаже причина с неблагоприятни последици. Отдавна на Запад такива святи за народите дейности (осветени от преданията, обрядите и народните песни!), като производството на хляб, мляко, масло, месо, са храненици на държавна издръжка и служат за възможен бъдещ запас, а не като неотложна необходимост. За да се поддържа някаква изгодна цена на месото Федерална Република Германия плаща на производителя около 10 DM за кгр. В обширните селения на пазарното стопанство, особено когато то преуспява, парите са не само всеобща равнозначност на стойността, но и всеобща равностойност на щастието. Върху това становище е изградено съчетание от мисли и чувства, която се налага като *американска мечта*. Вестникарчето, което става милионер, или момчето от бензостанцията, което става президент (Ричард Никсън) са само отделни шаблони, но издадени многократно, те влияят също многократно. Щастието там не е движение на духа, а негово състояние и както има хора с различна душевна нагласа, така има и различни представи за щастието, а и различни видове щастие. Общонародното щастие, в смисъла на обществена даденост, е онази трудно постижима цел, към която се стремят и с която *боравят* политиците, а и не само те. Натрупването на парите засега се сочи, а и е, щастието за широка употреба. Върху парите се пресичат общите стремления на малкия

човек, който иска да си купи я градина, я вила (с или без басейн), я кола "Джагуар", "Кадилак" или "Мерцедес". От тук минават поривите най-напред на пътешествениците, на завоевателите и на производителите на краткотрайни или дълготрайни книги. *Американската мечта е привлекателна, защото е образна.* Тя минава от човека към човечеството, а не както е при тоталитарните обещания - при тях благоденствието на отделния човек се търси чрез облагодетелстване на човечеството, при това в светлото и непременно *далечно* бъдеще.

Световната стопанска криза от 1929-1933г. нанася силен удар върху американската мечта, защото поставя под съмнение несъкрушимостта на щастието в множествено число. Комунизмът обаче успява, само чрез своето съществуване, да укрепи американския идеал и то по безусловен начин. Защо и как става това? Много просто: когато съветският, румънският, виетнамският гражданин вижда, че за труда си тай получава не 20%, а двадесет пъти! -по-малко от своя събрат в САЩ и освен това е снабден с единственото право да м о л и за всичко държавната власт, той приема западния начин на живот, като прекрасна, макар и недостижима, цел. Точно това е най-непосредственото определение за идеала. *Ако не би бил комунизмът и неговата човеконенавистническа действителност, американският идеал би получил възможност за усъвършенстване в посоката на една по-висока духовност.* Обикновеният потребител на "усредненото" щастие би съзрял, че щастието също има качество, нещо което един преуморен стопанин от Айова или дребен служещ в Япония (с десетина дни годишен отпуск!) надали има възможност да направи при сегашното положение на нещата. Американците имат правото да се срамуват, че Марк Твен, Хемингуей, Фокнър, са известни много повече

извън родината си, отколкото в нея. *Материалните свърхдоходи* също както и общият недоимък, създаван от тоталната диктатура, *орязват от щастieto възможността да бъде възвишено*. Подобно съображение обаче не може да бъде главно тогава, когато човешката личност се бори за *оцеляването си*. Западният образец "масово щастие" се подсилва с масовата култура, масовите средства за осведомяване, а за народите от света на социализма и със своята недостъпност. Това се превръща в мечта и бягството на отчаяни хора към западните страни го подкрепя особено красноречиво. Един инженер в Народна Република България получава месечно в обменяеми парични знаци толкова колкото би получил в съседна Гърция за един ден, като най-нископлатен берач на портокали! Жестоки са думите срещу такива хора, че не обичали родината си. Родината се обича с кръвта, не с портокалите, и битът в семейството може да бъде пренебрегван само от хора, които не са на себе си. Ако на Слънчев бряг един хамбургски месар, стига да ни удостои с присъствието си, защото за него се състезават предложители от целия свят! - е посрещан с несравнимо по-голямо внимание от най-добрия писател на ГДР (вече бивша), защото последният заплаща в неугледни източни марки, това превръща стопанската сила на месаря в самоувереност и *в чувство за духовно превъзходство*. Пагубните последствия от това има тепърва да се изстрадват. Комунистическите власти унищожават важни страни на духовността чрез залпово изстрелване на тезиси, лозунги, конгреси за световен мир, дружества за съветско-камбоджанска дружба и други мероприятия с нискозначимо съдържание, като например: "Цел на преустройството е създаването на свободно общество", " Новото мислене е клон на дървото, наречено хуманизъм". Тези неща са лишени

от определеност и затова кой не би се съгласил с тях по всяко време?
Какво от това, някой да тръби, че е "необходимо решително да
хвърлим предизвикателство към бъдещето, съзнавайки значението на
младите сили и духа на времето"? Подобни словоблудства Шекспир
още преди 400 години окачествява чрез един вечно жив, макар и
несъществуващ, датски принц: "Думи, думи, думи..."